

A magyar-román országos határvonal erdészeti jelentősége.

Irta: Hajdu János, járási főerdész.

III.

Szeben vármegye határa mentén az országos határvonal a «Fogarasi havasok» kopár szirtjein folytatódva, a 219/a. határhalmtól kezdve a Skara-havas gerinczén délnyugat felé halad s áthágva annak a 219/b. határhalmnál lévő 2307 m. m. csucsát, a 220. számú határoszlopon túl mindenütt a Boi-havas sziklás élét követve, 2·489 km. ut után a 221. számú határoszlopnál a 2426 m. m. Boi Csörta csucsára vezet, hol irányt változtat s a határszélről északkelet felé 0·23 km.-nyire hatalmas sziklák tövében 2004 m. tengerszintfeletti magasságban fekvő Avrigului-tengerszem vagy Feleki-tó fölötti hegyélen északnyugat felé haladva, előbbtől 1·129 km. távolságban felállított 222. határoszlopnál a Galbina-csucsára érkezik. Az Avrigului-tó nyugati szélén a belőle nagy robajjal kiömlő víz mentén lefelé egy juhásztanyáig — az Emke Utikalauz szerint — «havasi rózsa (*Rhododendron myrtifolium*) virit, melyen kívül *Aquilegia transsylvanica*, *Corthusa rubens*, *Szwertia punctata*, *Ranunculus crenatus*, *Saxifraga heucheriaefolia*, *clussi* és *pedemontana*, *Primula carpathica*, *Plantago gentianoides* stb. gyönyörködtetik a szemet.» Ettől kezdve a határvonal nyugati fordulattal gyöngye hajlásu fordított S alakban végighuzódik a Budiszláv hegygerinczén, melynek 222/c. határhalmnál levő 2345 m. m. csucsától egy nyeregbe szállva, a Szurul gerinczén folytatódik az annak 2288 m. m. csucsán felállított 223. számú határoszlopig, honnan délnyugat felé az élen a Lakusztele-havas 2161 m. m. csucsára vezet a 224. határoszlophoz.

Innen a havasi legelők közötti hegygerinczen nyugatra lefelé haladva a 225. határoszlopnál a Tatár-hegy 1893 m. m. csucsat, a 226. határoszlopnál a Chika-Fedelesului 1823 m. m. csucsat érinti s itt egyuttal a fogarasi havasok általános hegygerinczét északnyugat felé jobbra hagyva, a Chika-Fedelesului hegyélen délnyugat felé húzódik s a 226/a. és az 1629 m. m. fekvő 226/b. határhalom hátrahagyása után az élen lefelé ereszkedve, a 226. határoszloptól 1·282 km. távolságban, a Szebenvárm. határa kezdetét jelző 219/a. határhalomtól pedig 13·723 km. távolságban egy 1600 m. magas csucson fekvő 226/c. határhalomnál egy luczfenyves-erdőhöz érkezik. Az Illereszku-havas alján fekvő 205/f. határhalomtól kezdve tehát idáig 65·248 km. hosszú vonalon a fogarasi havasok hegylánczolatán ez az első erdő, a mit az országos határvonal érint. A közbeeső hosszú vonalon csupa kopár kőszirten és a mohákkal, zuzmókkal elegyesen nőző pázsitfélékkel, kékelő havasi campanulákkal, pirosló medvekaporral s a fennebb már elősorolt dudvás havasi növényekkel és apró havasi cserjékkel gyéren benőtt, köves, sovány havasi legelőkön jött végig a határ.

A 226/c. határhalomtól lefelé 0·272 km. távolságban a Piatra Szokului nevű ponton áll a fenyves között a 227. határoszlop, melytől a határvonal nyugat-északnyugat felé a hegyoldalon egy 1158 m. magasán fekvő völgybe vezet, az 1·364 km. távolságban felállított 228. határoszlophoz. Innen délnyugat felé egyenes irányban a Piatra Alba nevű szikláig 1·18 km.-t halad a 229. határoszlopig s a fenyvesekből 1250 m. tengerszintfeletti magasság körül bükkösökbe jutva, a 228. határoszloptól kezdődő, Romániából ide átesett néhány holdnyi terület hátrahagyása után a Sztrunga-Szárcsi 889 m. m. pontján 1·602 km. távolságban felállított 230. határoszlophoz érke-

zik, melytől ugyancsak délnyugat felé 0·56 *km.*-t haladva, a 231. határoszlophoz jut, a 840 *m.* magasságban eredő Valea lui Frate patak forrásához s innentől kezdve 3·052 *km.* hosszúságban követi ezt a bükkös erdők között folyó patakot, az Oltba szakadásáig, hol a *vöröstoronyi szorosban a patakmeder mindkét partján 352 m. tengerszintfeletti magasságban a 232. számú kettős határoszlop jelzi az országos határt.* Itt egyuttal a Királykő aljában, a Tamásfőnél felállított 203. határoszloptól kezdődő és a Fogaras vármegye menetén a 219/a. határhalomig 65·590 *km.* hosszúságban, Szebenvármegye mentén pedig a 232. határoszlopig 21·753 *km.* hosszúságban, azaz összesen 87·343 *km.* hosszan huzódó «fogarasi havasok» hegyláncza is véget ér. Ez a hegység 352—2536 *m.* tengerszintfeletti magasságban váltakozva, a Magas-Tátrával sok tekintetben vetekedik, sőt hosszúságban pl. annak 28 *km.*-nyi főgerinczét háromszorosan túl is haladja. Igaz ugyan, hogy a 2663 *m.* m. Ferencz József-csucs a 2536 *m.* m. Negojt 127 *m.* tengerszintfeletti magassággal felülmulja s a Lomniczi-csucs, Jégvölgyi-csucs, Fecske-hegy és Vizoka csucok is 19—98 *m.*-rel magasabbak, mint a Negoj, de ha tekintetbe vesszük azt, hogy a Magas-Tátra 660—800 *m.*-es környezetből emelkedik ki, a fogarasi havasok töve ellenben egészen 352 *m.*-re száll alá: akkor a Negoj viszonylagos magassága a Ferencz József-csucsot is felülhaladja 181 *m.*-rel. A Negojról és a fogarasi havasok egyes más magaslatairól olyan kitérés nyílik, a milyennél szebbet a Ferencz József-csucs sem mutat. Látszik Erdély, Románia, Bulgáriának egy része a Balkánnal, sőt jó távcsővel tiszta időben a Feketetenger is. Az összehasonlításnál tehát a fogarasi havasok nem sokkal maradnak el a Magas-Tátra mögött, emezt sok tekintetben túl is haladják, természeti szépsé-

geiben pedig a Déli-Kárpátok eme hegyóriása méltó versenytársa a Magas-Tátrának.

Tekintettel arra, hogy az Északi-Kárpátok legmagasabb pontjának, a Gerlachfalvi-csucsnak a nevét az ezredév emlékére «Ferencz Józsefre» változtatták: méltó volna, hogyha a Déli-Kárpátok legmagasabb csucsát, a 2536 m. magas, amugy is idegen hangzásu «Negoj»-t dicsőült királynénk emlékezetére ezután «Erzsébet-csucs»-nak neveznök! . . .

A virágokról már megemlékeztem. A fogarasi havasok virányait vázoltam.

Zerge is tömérdek sok van a fogarasi havasokon s az ormók körül kóválygó *szakállas keselyű* (*Gypaëtus barbatus* L.), a fekete, nagycsőrű *havasi csóka* (*Pyrrhocorax alpinus* V.) és a fürjmagyságu *északi pinty* (*Montifringilla nivalis* L.) is otthonosan érzi magát a köszirtek világában. Alább pedig a Szurul környékén, a már előbb említettekén kívül még ma is akad szarvas az erdőkben.

Egyebekben a Fogaras vármegyénél leirt viszonyok találhatóak s mivel az országos határvonaltól nagyon messze elkalandozni ezuttal nem lehet, a 232. számú kettős határoszloptól kezdve a történelmi nevezetességü vöröstoronyi szoroson, hol Traján, Róbert Károly, Drákul vajda, Zsigmond király, Hunyadi János, Bem csak egy-két uton kelhettek még át, most már három uton mehetünk tovább a 0-66 km. távolságban felállított 233. számú kettős határoszlopig és pedig vasuton, országuton és az Olt folyó medrén viziuton. Ez utóbbi medenczében visz a határerdőekkel borított bizarr szirtek szorulatában a Riu Vádului patak torkolatáig, a 233. számú kettős határoszlophoz, honnan aztán 352 m. tengerszintfeletti magasságból a délnyugati főirányban kanyargó Riu Vádului patakon folytatódva, annak eredeténél 1840 m. magasságra

emelkedik s ott, miután 10 *km.*-t bükkösök mellett, 4 *km.*-t pedig fenyvesek között, tehát összesen 14 *km.*-t haladott: a 234. határoszlopnál az erdőből havasi legelőkre ér ki.

A szebeni havasoknak (Czibin-hegység) ezen a részén a 2072. *m. m.* Vurfu Mare-hegy alatt a határszél közelében a *Riu Vádului völgy felső részén* Dobrovics Viktor *m. kir.* háromszögelő főménéktől szóbeli uton nyert értesülés szerint 1700—1800 *m. tengerszintfeletti magasságban* a törpefenyőhöz hasonló alaku kuszó-, törpe- vagy kigyóbükkfa (*Fagus silvatica* L. var. *tortuosa*) csoportok teremnek. Liptóvármegyében Rózsahegy város erdejében a Nagy-Fátra 1586 *m. m.* csucsá közelében 1885. év nyarán magam is láttam ehhez hasonló cserjévé törpült bükkfákat s így Dobrovics állítását minden kételkedés nélkül annyival inkább is valónak kell tartanom, mert a tengerszintfeletti magasságbeli különbséget a 3° 20' é. sz. földrajzi különbözet, mint a tenyészeti viszonyokra befolyó tényező, kiegyenliti.

A 234. határoszloptól a határvonal nyugat felé a Ghirku-Köve nyeregében felállított 235. határoszlopig a havasi legelőkön 0·444 *km.*-t halad s itt derékszögben megtörve, déli irányban 0·308 *km.*-nyire a Ghirku-Köve 2001 *m. m.* csucsán felállított 236. határoszlophoz érkezik. Innen a határ nyugat felé 2·34 *km.*-t huzódik a Farkas- vagy Forgács-hegy csucsán felállított 237. határoszlopig s a hegygerinczen ugyanazon irányban még 2·275 *km.*-t halad a Feketehegy 2150 *m. m.* csucsán lévő 238. határoszlopig. Itt a hegygerinczen északnyugat felé hajolva a 2016 *m. m.* Voinasiczi és Kakacsi csucsokon túl a 3·345 *km.* távolságban fekvő 238/b. határhalom közelében 1750 *m.* magasan kezdődő, tisztásokkal tarkázott, részben Romániába átesett, eltörpült luczfenyvesbe ér s a között aztán többnyire tisztáson még 0·705 *km.*-t halad a Voineagu Catani-

este hegyhátra 1853 m. magasan felállított 239. határoszlopig. Innen kezdve a hegyháton lefelé, részben tisztáson, részben eltörpült, ritkás luczfenyves között délnyugatra 1·055 km.-t halad a határ, a Voineagu-csucson felállított 240. határoszlopig, melynél hegyesszögben megtörik s a gerinczen előbb északra, majd nyugat felé görbülve leereszkedik 1·87 km. távolságyira, a Kulmatura Czigánului 1581 m. m. csucsán felállított 241. határoszlopig, a Czigány patak eredetéhez, hol aztán déli irányt véve fel, sűrű luczfenyvesek között ezen a patakon halad lefelé és pedig a Romániába átesett terület mentén 2·98 km.-t, azontul pedig ezen és a Zsidója patakon 3·50 km.-t, tehát összesen 6·48 km.-t megy a Zsidója pataknak, a Zsidul patakkal való egyesüléséig, hol az 1350 m. magasságban felállított 242. számú kettős határoszlop jelzi a határt, a mely itt hegyesszögben északnyugatra fordul s a Zsidul-patakon 1·87 km.-t halad lefelé odáig, hol ez az 1410 m. magasságban felállított 243. számú hettős határoszlopnál a Dobron vagy Ranzsau patakkal egyesül. Innen aztán ugyanabban az irányban, ismét Romániába átesett terület mentén, fenyvesek között a Dobron patakon halad felfelé 2·7 km.-t annak eredetéig, hol 1720 m. magasságban, a Dobron-hegy délkeleti oldalán a 244. határoszlop áll. Ettől északnyugatra, befelé, magyar területen Vesztény község határában, az 1988 m. m. Dobron-hegy alatt Spinner György m. kir. háromszögelő mérnök szerint 1750—1950 m. magasságban a luczfenyvesek feletti havasi legelőkön szórványosan egyes *törpefenyőtörzsek* nőnek.

A 244. határoszloptól a határvonal a Dobron-havas gerinczén déli irányban 2·875 km.-t halad lefelé a luczfenyvesben s itt a Turnurele-tetőn 1433 m. magasságban

álló 245. határoszlopnál az átesett területet elhagyva, ez utóbbi hegygerinczén a Valea Dobrunului patak balpartján felállított 246. határoszlopig még 0·95 *km.*-t megy, hol aztán 0·644 *km.*-t a patakon haladva, a 747 *m.* tengerszintfeletti magasságban felállított 247. számú kettős határoszlopnál, a Valea Dobrun torkolatánál, a Héttörések faluinak erdőségei mellett, fenyvesek között Lutru vagy Lotár patakhoz érkezik, mely a ma már Romániához tartozó, de hajdan az 1468. évig még a pataknak az Öltba szakadásánál állott és hét faluval s egész vidékével együtt Fejérmegyéhez tartozott, Lotha vagy Lothur kir. vártól vette nevét. A határ a patak nyugat, északnyugat, majd délnyugatra görbülő, meredek sziklafalak között vonuló medrét követi a kopár sziklával tarkázott luczfenyvesek között 21·7 *km.* hosszúságban lefelé odáig, hol ebbe 1273 *m.* tengerszintfeletti magasságban az Izvoru Balului nevű mellékpatak a 248. kettős határoszlopnál beleszakad. Itt a határ irányt változtat s északi fordulattal hasonló jellegű luczfenyvesek között 7·93 *km.* hosszúságban az Izvoru Balului patakot követi addig, a hol abba kelet felől a 249. határoszlopnál egy romániai kis patak ömlik. Ennél a határ 1680 *m.* magasságban a patakot s a 0·53 *km.* távolságban lévő 249/a. határhalomnál 1800 *m.* magasságban a már eltörpült ritkás luczfenyves erdőt is elhagyva, a Dealul Larg hegy lábától havasi legelők felett északnyugat felé még 0·47 *km.*-t halad, míg ennek 1928 *m.* csucsára emelkedik fel a 250. határoszlophoz. Innen a Prázsa-hegy hátán Romániába átesett terület mellett északkelet felé bokros legelőkön 0·76 *km.*-t halad a határ, az 1882 *m.* magasan álló 251. határoszlopig, hol északi irányt véve, a 251/c. határhalomig 0·403 *km.*-t még a legelőkön lévő ösvényen visz, ott aztán 1750 *m.* magasságban ritkás

luczfenyvesbe nyomulva 0·597 *km.*-t halad az erdők közötti tisztáson, a Prázsa-hegy északnyugati oldalán 1769 *m.* magasságban álló 252. határoszlopig, melynél nyugatra fordulva 1740 *m.* magasságban a tisztásról a 252/a. és 252/b. határhalm között 0·15 *km.* ut után a luczfenyvesekbe nyomul s a Prázsa-hegygerinczen lévő erdőátvágáson még 0·7 *km.*-t haladva, a Prázsa patak mellett álló 253. határoszlophoz érkezik. Ettől kezdve követi a Prázsa patak folyását északnyugat felé odáig, hol az a 254. számú kettős határoszlopnál 1·46 *km.* ut után a Riu Frumósza vagy Sebes folyóba ömlik; azután ez utóbbin nyugat felé 1·2 *km.*-t haladva 1320 *m.* magasságban az átesett területtel együtt a luczfenyvesből is kiér, majd a folyónak félkörszerű északnyugati kanyarulatát követve sziklás legelők mentén 4·65 *km.* ut után a Szlimoiu-havas keleti lábánál, a Riu Frumósza folyó balpartján felállított 255. határoszlopnál a szerdahelyi járáshoz tartozó Sinna község határával elhagyja Szeben vármegyét és a szászvárosi járáshoz tartozó Kudzsir község határa mentén Hunyad vármegye határára lép át.

Szeben vármegye határát az országos határvonal összesen 104·824 *km.*-nyi hosszúságban érinti. Ebből a hosszúságból 15·874 *km.* bükkösök mellett, 60·082 *km.* pedig luczfenyvesek mellett visz el; tehát összesen 75·956 *km.* hosszúságban érinti a határvonal az erdőket s csak 28·868 *km.*-en megy a havasi legelőkön előre. Tekintélyes hosszúságot képviselnek itt a határfolyók és határpatakok is, melyek főképp a vöröstoronyi szorostól nyugat felé az egész vármegye határszéle mentén Hunyad vármegyéig végighuzódó, gránitból és kristályos palákból álló szebeni vagy Czibin-hegység déli részét szegélyezik s így az itteni országos határvonalszéllet egyebek mellett

a határfolyók és határpatakokra vonatkozó nemzetközi határozmányok tekintetében is meglehetősen fontossággal bír az erdészetre nézve, Románia felől az országos határvonal melléke Szeben vármegye szomszédságában csekély különbséggel megegyezik az északi oldal jellegével, csak hogy ott a hegységek lejtje általában véve szelidebb, mint nálunk; szakszerű erdőgazdaságról pedig alig lehet szó, míg ellenben Szeben vármegyében, főképp a szászsebesi m. kir. erdőhivatalhoz tartozó s a szomszédos Hunyad vármegyébe is átnyúló kincstári erdőkben rendezett erdőgazdasággal s belterjesebb kezelésre valló erdészeti víziépítményekkel találkozunk, a melyeknek részletezése feladatomon kívül esik.

Hunyad vármegyét az országos határvonal a 255—315. számú határoszlopok között 121·056 *km.* hosszúságban érinti és pedig a Szlimoiu-hegy lábánál már a 255. határoszloptól kezdve egy Romániába átesett legelőterületen 0·56 *km.*-t huzódik felfelé az 1453 *m.* magasan felállított 256. határoszlophoz, honnan délnyugat felé hajolva 0·57 *km.* távolságban a Szlimoiu-hegy 1527 *m.* m. csucsára felállított 257. határoszlophoz érkezik, melytől a 258. határoszlopon keresztül a Runkul-Mare-hegyen álló 259. határoszlopig ugyanazon irányban bokros legelőkön 1·265 *km.*-t megy előre, míg ez utóbbinál 1467 *m.* tengerszintfeletti magasságban luczfenyvesek közé hatol s két patakon átkelve az erdőátvágáson délnyugat felé a Kis-Szmida 1508 *m.* m. csucsára felállított 260. határoszlopig 1·71 *km.* utat tesz meg. Innen a határvonal a Nagy-Szmida és Szalanile patak egyesülésénél 0·44 *km.*-nyire felállított 261. számú kettős határoszlopon túl a Nagy-Szmida patakon lefelé még 1·635 *km.*-t halad a luczfenyvesben nyugat felé s ott aztán a Gaura-Potekului

hegynyeregben 1700 *m.* magasságban álló 262. határoszlopnál irányt változtat s a hegygerinczen délre fordulva a 0·3 *km.*-re fekvő 262/a. határhalomnál a luczfenyő-erdőből egy tisztásra ér ki s azon még 0·43 *km.* utat téve az átesett terület hátrahagyása után a hegygerinczről a Szalanile-hegy 1734 *m.* m. csucsára érkezik a 263. határoszlophoz. Innentől kezdve aztán a határvonal a délkelet felé kidomborodó hegyélen a 1·78 *km.*-re fekvő 263/f. határhalomig tisztáson halad előre, azon túl aztán 0·29 *km.*-nyire 1700 *m.* magasságban luczfenyves erdő-átvágáson halad 2·6 *km.*-t a 263/g. határhalomig, hol az erdőből kiérve a Poiana-Muerei csucsán 1756 *m.* magasan felállított 264. határoszlopig még 0·83 *km.*-t megy előre. Innen délfelé az erdők feletti legelőkön a Kotu-Urszului 1892 *m.* m. csucsához megy, a 2·1 *km.*-re felállított 265. határoszlophoz s innen a hegyélen tovább délfelé 3·31 *km.*-t halad a Dealu-Kapra nyugatra beszögelő 1833 *m.* m. csucsán lévő 266. határoszlopig, honnan aztán hegyesszögben délkelet felé hajolva, a hegyélen halad tovább s 1·34 *km.* távolságban a Fometeszk 1871 *m.* m. csucsán felállított 267. határoszloptól a Grópa Szeáka 1606 *m.* m. nyeregben levő 268. határoszlopig 1·8 *km.* hosszúságban követi a kisebb félkörszerűen délfelé kanyarodó hegygerinczet. A bükkösökkel elegendes fenyvesek itt közel jönnek a határszélhez, de aztán délfelé haladva, mészkővel elegendes kopár zöldkő- és gránitszikláknak engedve át a tért, mindinkább befelé maradnak a Paringhavas élétől, mely a 268. határoszloptól — eltekintve a kisebb-nagyobb ki- s beszögelésektől — a 276. határoszlopig kifelé domborodó félköralakban 20·545 *km.* hosszúságban határolja el Magyarországot Romániától. Ezen a vonalon a határ legelőször az 1947 *m.* m. Csobány-

csucsra emelkedik fel a 269. határoszlophoz, azután a Ruszu-hegy 1993 m. m. gerinczére jut a 270. határoszlophoz, honnan a hegygerinczen tovább haladva a Koszta lui Ruszu 2247·7 m. és a Piatra Taita 2207·2 m. m. pontján álló Δ jeleken túl, ez utóbbi és a következő 2215 m. magassági mérjegy közti Piatra Taita hegyenyeregben álló 271. határoszlophoz érkezik. Felemlítem itt, hogy Dobrovics Viktor m. kir. háromszögelő főmérnök szóbeli közlése szerint a Piatra Taita-hegyen mészkő felett 200 m. tengerszintfeletti magasságig a *Lilium Martagon* L. vagy *L. Jankae* Kern. is számos példányban tenyészik s ez a liliumfélékhez tartozó, Szibériában ott-honos hagymás növény lecsüngő, barnáspiros vagy fehér fürtszerű, laza virágjával élénkíti az itteni fátlan havasi legelők gyér pázsitját.

A 271. határoszloptól a havasok gerinczén délnyugat felé húzódva a 2352 m. m. Jasul, 2341 m. m. Paklita és 2367 m. m. Gruja-csucsokon túl egy 2062 és egy 2144 m. magasan fekvő tengerszem felett a Paring-hegység legmagasabb csucsára, a 2520·4 m. m. Mundrára megy fel az országos határvonal a 272. határoszlophoz. Innen aztán egy kisebb kiszögeléssel délre, majd nyugat felé tartva az éles hegygerinczen 3 km. ut után a 2016·9 m. m. Grivék-hegycsucsánál a 273. határoszlophoz érkezik s az 1779 m., majd 1536·7 m. magasságra alászálló Prislopul-hegygerinczen 1420 m. magasan a hegyorron, előbbtől 2·41 km.-nyire felállított 274. határoszlop felé jobbra-balra mindjobban megközelítve az alatt elterülő erdőket, egy tekintélyes nagyságu, Livázény község határából Romániába átesett erdőkkel elegyes legelőterülethez ér. Innen a Prislopul hegygerinczén nyugat felé menve a Pojána-Aszkunza tisztáson 1379 m. magasan felállított

275. határoszlopig még 1·435 *km.* utat hagy hátra a határ, ott aztán a tisztáson északnyugat felé csap át s a 0·225 *km.* távolságban fekvő 275/b. határhalomnál 1350 *m.* magasságban egy bükkös erdőbe nyomul s a Zsáru hegygerinczén északnyugat, majd nyugat felé fordulva, a hegy lábánál 1·655 *km.*-re felállított 276. határoszlopig az erdőkön halad végig s azokon folytatódik délnyugat felé a Gropanul pataknak a Polatisteával való egyesülésénél 0·33 *km.* távolságban felállított 277. számú kettős határoszlopig; tul, a Gropanul patakon 0·93 *km.*-t lefelé halad annak eredetéig oda, hol az 1481 *m.* m. Gropul és 1564·5 *m.* m. Szápa-hegy közötti hegynyeregben az erdő szélén a 278. határoszlop áll. Ettől kezdve a határ a hegyoldalon a Petricsaua 1438 *m.* m. csucsáig egyenes vonalban délnyugat felé 1·675 *km.*-t halad az erdőtisztáson s ott a 279. határoszlopnál ismét a bükkösbe nyomul s a között halad északnyugatra a 0·625 *km.* távolságban álló 280. határoszlopig, hol északra fordulva, 1·4 *km.*-nyi ut után a Petricseli-hegy lábánál a Stolozsaja patak melletti 281. határoszlophoz érkezik. Itt egyuttal véget ér a 274. oszloptól kezdődő Romániába átesett terület is, a mely a Háromszék vármegyei területekhez hasonlóan egész más alakot ad a vármegyei és más eddig használt térképeknek.

A 281. határoszloptól kezdve az országos határvonal a Stolozsaja és Polatistea patakok északnyugatra kanyarodó medrét a torkolatig követve 4·7 *km.* távolságban a bükkösök között a Zsil folyó mellett 508 *m.* magasságban felállított 282. számú kettős határoszlophoz érkezik. Itt aztán a Paring-havast elhagyva, a Zsil folyón tul, a fő-tömegében kristályos palákból alkotott Vulkáni-hegységen folytatódik tovább nyugat felé s 508 *m.* magasságból az

erdők közötti sziklákon felemelkedve, már a Kandetul keleti csucsán 1·5 *km.*-nyire felállított 283. határoszlopnál 1341 *m.* magasságra emelkedik s ettől nyugat felé, miután a bükkös között még 0·4 *km.*-t halad előre, az erdőből kiérve a tisztáson a Kandetul-hegy nyugati 1552 *m.* m. csucsára hág fel a 0·635 *km.*-nyire álló 284. határoszlophoz. Innen aztán a bükkösök övéen felülemelkedve, a havasi legelőkön vezető hegygerinczen délnyugatra csap át s az 1691 *m.* m. Dregoiu-csucson 2·69 *km.*-re álló 285. határoszlopon túl délre, majd ismét délnyugatra fordulva a Kárteanu-hegy 1624 *m.* m. pontja közelében 3·3 *km.*-nyire felállított 286. határoszlopnál a Vulkán-szoroshoz ér, hol északnyugatra fordul s 2 *km.*-t halad a Dealul-Futeczul 1610 *m.* m. csucsáig; itt aztán a 287. határoszloptól keleti irányt vesz fel s a havasok gerinczén előremenve átlépi az 1870 *m.* m. Strázsa-csucsot s 5·75 *km.* ut után az 1630 *m.* m. Orosz-csucson felállított 288. határoszlophoz érkezik. Itt aztán újra egy tekintélyes, Romániába átesett területhez ér az országos határvonal s a mellett halad nyugat felé 7·54 *km.* hosszúságban a 296. határoszlopig. A 289. határoszlop előbbtől nyugat felé 0·55 *km.*-nyire az Orosz-hegy lejtőjén áll. Ennél 1480 *m.* tengerszintfeletti magasságban bükkösbe nyomulva halad előre a határ a Valea-Breáza patak jobbpartján 0·44 *km.*-re álló 290. határoszlopon át a 0·47 *km.* távolságra fekvő Feketehegy keleti lejtőjén lévő 291. határoszlopig, hol a tisztásra érve 0·75 *km.* ut után a Feketehegy 1725 *m.* m. csucsán felállított 292. határoszlophoz hág fel, melytől a sziklás hegygerinczen előre menve 2·2 *km.*-nyire a Dealul-Kornilor-csucson a 293. határoszlop áll. Innen egy vizmosáson délnyugat felé 0·975 *km.*-t ereszkedve a Zanoga patak mellett felállított 294. számú

határoszlopnál újra erdők közé ér a határvonal s a patakon 1·23 *km.*-t nyugatra lefelé menve, keresztül vonul a 295. számú kettős határoszlopon, a mely a Zanoğa pataknak a Valea-Balomir patakkal való egyesülésénél jelzi az országos határt. Ettől egy kis patakon délnyugatra még 0·925 *km.*-t halad a Kis-Sigló 1440 *m.* m. nyergében felállított 296. határoszlopig, hol az erdővel együtt az átesett területet is hátrahagyva, a tisztáson nyugat felé a 0·67 *km.*-nyire fekvő 1579 *m.* m. Kis-Sigló csúcsára felállított 297. határoszlophoz érkezik. Innen északnyugatra, majd nyugatra fordulva az erdők feletti hegygerinczen 3·62 *km.* ut megtétele után a Nagy-Sigló 1685 *m.* m. csucsán álló 298. határoszlophoz hágy fel a határ, melytől délnyugatra 1 *km.*-t halad a 298/b. határhalomig s itt nyugatra hajlik s újra átesett terület mellett megy tovább a Krakul-Piatra-Maurului-hegygerinczen lévő tisztásokkal tarkázott bükkösök között, míg 1·6 *km.*-nyi távolságban a 299. számú határoszlophoz érkezik, a honnan délkeletre, a Valea de Peste patak jobbpartján 0·4 *km.*-re álló 300. számú határoszlophoz ereszkedik le. Ennél a határoszlopnál aztán fenyvesek közé jutva nyugat-délnyugati irányban egyenes vonalban azok között halad tovább 3·69 *km.*-t a Galbenu-hegy ösvényén 1300 *m.* tengerszintfeletti magasságban felállított 303. határoszlopig, hol az átesett terület megszűnik, de a luczfenyvesek tovább tartanak s egyenes vonalban az azok közötti átvágáson nyomul tovább nyugat felé az országos határvonal a Dealul-Negrului-hegy 1296 *m.* m. pontján 1·75 *km.* távolságban álló 304. határoszlopig, hol délnyugatra fordul s a Rasztován patakon átkelve kissé befelé görbülő vonalban a Rasztován-hegy 1344 *m.* m. pontján 1·4 *km.*-nyire felállított 305. számú határoszlophoz érkezik. Innentől

kezdve egyenes vonalban délnyugatra tartva 0·775 *km.* távolságban a Szmida-Batrina egyik ágán lévő 306. számú határoszlophoz megy, honnan kissé kifelé görbülve északnyugatra tett 1·08 *km.* ut után oda érkezik, a hol 1061 *m.* magasságban a Gerbovul pataknak az Oláh-Zsil folyóval való egyesülésénél a 307. számú kettős határoszlop jelzi az országos határt. Itt a határ kiérkezik az erdőből s egyuttal a Vulkáni-hegységhez tartozó hegycsoportot is hátrahagyva, a Retyezát-hegységnek harmadkori neogén és őskori kristályos palakőzetekből alkotott déli tömege felett huzódik tovább délnyugat felé; előbb azonban a Zsil folyó fenyeserdők között csörgedező, tisztásokkal szegélyezett, bedomborodó, kanyargós medrén halad nyugati, majd délnyugati irányban odáig, hol abba az előbbtől 9·8 *km.*-nyire a Zsil vagy Szkoka mezején 1296 *m.* magasságban a 308. számú kettős határoszlopnál a Száraz patak beleömlik. Ettől kezdve a határ az északnyugatra haladó Száraz patakot 1·4 *km.* hosszúságban tisztások mellett, 1·6 *km.* távolságban pedig luczfenyvesek között követi a Piatra-Alba hegylábáig, honnan az annak kopár sziklacsucsára, előbbtől 4·4 *km.*-nyire felállított 309. számú határoszlophoz érkezik. Innentől fogva aztán messze elmaradoznak az erdők a határszéltől nemcsak Hunyad vármegyében, hanem egy jó darabon Krassó-Szörény vármegyében is.

A 309. határoszloptól az országos határvonal délnyugati irányban a Piatra Alba és Szórbele közötti nyergen és ez utóbbi csucsán keresztülmenve a hegygerincz követése mellett 2·36 *km.*-nyi előrehaladás után a Paltina 2145·2 *m.* m. kőcsucsára érkezik a 310. határoszlophoz, melytől aztán a gerinczen nyugat, majd délnyugat felé huzódva, a Feczile-Maneszei-csucson, Szturul és ez előbbi által

alkotott nyergen, Szkurtu-csucson és a 2041 m. m. Gerdomán-csucson keresztül a Galbina 2126 m. m. csucsán előbbtől 3·32 km.-nyire felállított 311. határoszlophoz emelkedik fel, hol észak felé fordulva, a 311/b. határhalomnál nyugatra, majd délnyugatra kanyarodik s aztán 1·72 km. ut megtétele után a Szkerisóra-Galbeni gerinczén álló 312. határoszlophoz érkezik, melytől a nyugat és délnyugatra kanyargó gerinczen előre menve a Mikusa-csucson 4·573 m. távolságban álló 313. határoszlophoz jut. Innentől kezdve a vizválasztó vonalon nyugatra haladva a Bulzu-hegy gerinczén felállított 314. határoszlopig 2·168 km. utat tesz meg az országos határvonal, itt aztán délre fordul s a 314/a. határhalomig 0·33 km.-t halad, ettől délnyugatra a 314/b. határhalomig 0·325 km.-t s innen a vizválasztón egyenesen nyugatra tartva még 1·095 km.-t megy a havasi legelőkön előre s ott aztán a Curmatura-Szkerisóra-nyeregben felállított 315. számú határoszlopnál a hátszegi járáshoz tartozó Klopotiva község határából Hunyad vármegye menetéről Krassó-Szörény vármegye szélére lép át.

A Retyezát főhegygerincze annak 2506 m. m. csucsával együtt messze benn marad a határszélről s az országos határvonal mentére eső részek erdészeti tekintetben nem sok érdekességet mutatnak; mindazonáltal felemlitem, hogy Dobrovics szerint a *törpefenyő* a határszél mentén, őspalák felett körülbelül csak 2000 m.-ig megy fel, tehát korántsem oly magasra, mint a Bucsecsen. Másfelől azonban, míg a Bucsecsen a *havasi fenyő* teljesen hiányzik, addig a Retyezáton Téglás Gábor szerint («Emke Uti-Kalauz» 175. lap.) «a lucz- és jegenyefenyőállabok felső határán a *czirbolya* vagy *havasi fenyő* (*Pinus cembra*) utolsó mohikánjai daczolnak a végenyészettel».

Hunyad vármegye mentén a 121·056 *km.*-nyi hosszúságú országos határvonalból a bükkösök 16·605 *km.*-t, a luczfenyvesek pedig 16·980 *km.*-t s így az összes erdők 33·585 *km.*-t foglalnak el, 87·471 *km.* pedig részben az erdők közelében, részben az azoktól távol fekvő sziklák és havasi legelők közötti területen oszlik meg. Átesett területek között és határfolyókon s patakokon is jó hosszan halad a határ, s így, miként látható, Hunyad vármegye határszéle az erdészeti teendők minden ágát felöleli s noha ez a vármegye kopár területek tekintetében jóformán az első helyet foglalja el az országban, de azért Hunyad vármegye területének közel 50%-át mégis erdők borítják s az erdők adják meg a keresetforrását a lakosság nagy részének, a kik a favágás, szenítés, zsindelytermelés mellett épületfa, deszka, abroncs, cseber stb. készíttéssel is foglalkoznak s áruikkal messze bekalandozzák az országot. A m. kir. erdőkincstár és egyes magánosok nagyobb fűrésztelepein kívül a hegyi patakokon számos kisebb paraszt-fűrész van üzemben s a határpatakok medrén is vannak vízi építmények. A határszél természeti, művelődési, történelmi, bányászati, régészeti, turistai, s több más tekintetben is igen előkelő helyet foglal el ebben az ősi erdélyi vármegyében, minthogy azonban e már is hosszúra nyúlt czikk keretén ezek a kérdések kívül esnek: folytassuk utunkat a szomszédos vármegye mentén tovább a Duna folyam felé.

Krassó-Szörény vármegye szélére az országos határvonal a karánsebesi járáshoz tartozó Márul község határában lép át s a 315. számú határoszloptól a Godján-Szárkó-hegység kristályos palatömegéhez számítandó Moraruhavas hegygerinczén sziklás, havasi legelők felett kissé görbe vonalban délnyugatra haladva 0·975 *km.* távolság-

nyira a 2231 m. m. Moráru csucsán felállított 316. számú határoszlophoz érkezik, honnan a hegygerinczen délre fordulva egy 2176 m. m. csucsig megy, hol ismét délnyugati irányt vesz fel s folytonosan a gerinczet követve egy 2060 m. m. nyergen és egy 2157 m. m. csucson túl 3.26 km. távolságban a 2229 m. m. Godján-csucsánál felállított 317. határoszlophoz hág fel. Innen a határ a hegygerinczen a 2135 m. m. csucsánál 0.46 km.-nyire fekvő 317/a. határhalomig nyugat felé megy, ott délnyugatra hajlik és a 2012 m. m. csucsig ebben az irányban halad s ott az 1.195 km.-nyire fekvő 317/c. határhalomnál északnyugat felé fordulva 0.695 km. távolságban, a széles hegygerinczen, a Tucsila 1972 m. m. csucsára vonul a 318. határoszlophoz, a honnan dél felé kanyarodva egy 1974 m. m. sziklakiemelkedésnél délnyugati fordulatot vesz s 1.46 km.-nyi ut után a Tucsila-havas gerinczén az 1892 m. magasan felállított 319. számú határoszlophoz ereszkedik le. Ettől kezdve a hegyélen lefelé délnyugatra még 1.28 km.-t halad a határ, míg a kétágu Dragomir pataknak Riusesz patakba ömléséig érkezik, hol a két ág szöge felező vonalának 319/d. határhalommal jelzett pontja képezi a határt; a két ág torkolatánál pedig 1700 m. magasságban a 320. számú kettős határoszlop áll, melyek közül «a Románia felőli 320. sz. határoszlop — a hivatalos Határjelzés leírása szerint — *bükkfából készítettett a helyszínén és nem tölgyfából, mint a többiek és pedig azon okból, mivel az eredeti elveszett*».

Előbbi kettős határoszloptól dél felé haladó görbe vonalban 1.56 km. hosszúságban a Dragomir patak képezi a határt annak eredetéig, hol az Izvorul-nyeregben 1910 m. magasságban a 321. határoszlop áll, melynél a határvonal megtörik s északnyugat felé 0.72 km.-t haladva,

az Izvorul-csucs 1991 m. m. csucsán felállított 322. határoszlophoz érkezik. Itt a hegygerinczen dél felé fordulva egy 1823 m. m. ponton túl 1·08 km. ut megtétele után egy 1800 m. m. nyeregbe száll alá a 323. határoszlophoz, melytől a hegygerinczen délnyugat felé lehalad a Kururecse 1772 m. m. csucsán 0·96 km. távolságban felállított 324. határoszlopig s ugyanebben az irányban folytatódik a Krakul-Matikului-hegygerinczen előre a Dobrivir-havasnak 3·59 km. távolságban fekvő csucsáig, hol 1934 m. magasságban a 325. határoszlop áll. Még 0·13 km.-t halad délnyugat felé a Dobrivir 1929 m. m. második csucsán fekvő 325/a. határhalomig, ennél aztán délkeletre fordulva, a hegygerinczen mindig csak havasi legelők felett alább-alábbszállva 2·91 km. ut után a Dealul-Mlecsului-havas 1725 m. m. csucsán álló 326. határoszlophoz érkezik, melytől kezdve a Kupán gerinczén kelet felé ereszkedve 2·12 km.-nyire a hegyháton felállított 327. számú határoszlophoz érkezik, melynél aztán, — miután a 309. határoszloptól kezdve Hunyad vármegye mentén 15·891 km.-t, a 315. határoszloptól kezdve pedig idáig Krassó-Szörény vármegye szélén 22·395 km.-t, azaz összesen 38·286 km. utat tett meg a kopár sziklák és havasi legelők felett, — 1435 m. tengerszintfeletti magasságban bükkös erdők közé nyomul s az azok közötti átvágáson vonul tovább a Kupán-hegy gerinczén kelet felé a Gaszka nevű kis erdei tisztás közepén 1188 m. magasságban, s előbbtől 2·09 km. távolságban álló 328. határoszlopig. Innentől kezdve a hegygerinczen lévő átvágáson délkeletre 2·08 km.-t ereszkedik lefelé, míg az erdők között 896 m. magasságban felállított 329. számú határoszlopig érkezik, melynél aztán délre fordulva a hegygerinczen kivágott, egyezményileg előirt 8 m. széles átvágáson

(nyiladék) 2·725 *km.*-t halad lefelé a 329/a. határhalmossal jelzett tisztás széléig, míg aztán ettől délre 0·095 *km.* távolságban a Szkitu tisztáson, a Krajova patak torkolata közelében, a Cserna folyó jobbpartján 471 *m.* magasságban felállított 330. számú határoszlophoz száll alá. Innen-től kezdve délnyugat felé 0·8 *km.* hosszúságban tisztások között a Cserna folyón megy le a határ odáig, a hol a 331. számú kettős határoszlop áll, melynek egyikét, a romániaiit, ép azon okoknál fogva, mint a 320 oszlopot, szintén a helyszínen készítették *bükkfából*. A magyar tölgyfából van.

A 331. számú kettős határoszloptól a délnyugat felé 20·5 *km.* távolságban 254 *m.* magasságban felállított 332. számú kettős határoszlopig mindenütt a kisebb-nagyobb tisztásokkal megszakított lombfa-erdők között kanyargó Cserna folyó képezi az országos határvonalat, mely idáig a Godján-Szárkó-hegység kristályos pala és jura-korszakbeli kőzetekből alakult délkeleti lábánál folyva, itt teljesen Magyarországra csap át s egyuttal választóvonalat képez az előbbi hegység és a határszélen vonuló Damogled-hegység között, a mely diász- és kőszénképlethez tartozó elsőkori képződményekből és kristályos palákból épült fel.

A 332. számú kettős határoszloptól kezdve az országos határvonal elhagyja a Cserna folyót s egy ösvényen dél felé tartva 0·66 *km.*-nyi távolságban az erdők közül a Gaura-Fetei nevű tisztáson felállított 333. határoszlophoz jön ki, honnantól kezdve a Székul-hegy sziklás lejtőjébe vágott ösvényen az 0·53 *km.* távolságban 492 *m.* magasságban felállított 334. határoszlophoz érkezik, melytől keletre a Cseszna patakon 1·5 *km.*-t halad felfelé s ott az erdőtisztás nyugati szélén 645 *m.* magasán álló 335. határoszlopnál bükk és lombfa erdők között délnyugat

felé tartva egyenes irányban a Nagy-Jelenicza keleti lejtőjén 1·36 *km.* távolságban álló 336. határoszlopon keresztül az 1·11 *km.*-re álló 337. határoszlophoz vonul, mely a Balta-Cserbului tisztás szélén 1100 *m.* tengerszintfeletti magasságban azon a ponton áll, a hol a 335. határoszloptól kezdődő, Romániába átesett erdőterület véget ér. Innentől kezdve kisebb tisztásokkal tarkázott lomberdők között 1·98 *km.*-t halad délnyugat felé a Kurmatura intre Plaiurin álló 338. határoszlopig; ettől előbb délnyugat felé, majd egy kanyarulatban délkelet felé fordulva, a Preszeaka 1091 *m.* m. csucsán 0·54 *km.* távolban álló 339. határoszlophoz érkezik, honnan délkelet felé a hegygerinczen a Verful-Kosului 1071 *m.* m. csucsán át tett 1·36 *km.*-nyi ut után a Pojana-Rolatán álló 340. számú határoszlophoz megy. Ettől dél felé fordulva a hegygerinczen bükkösök között halad tovább a 2·56 *km.* távolságban fekvő Lunka-Kamena 1228 *m.* m. csucsán felállított 341. határoszlopig, honnan aztán a Herkules-fürdő feletti *jegenyefenyvesek* közelében halad délfelé a Grabanakul 1143 *m.* m. csucsán 2·3 *km.* távolságban álló 342. határoszlopig.

Kapcsolatosan itt felemlitem, hogy Dobrovics szerint a Cserna völgyében, a Herkules-fürdő környékén 800—1000 *m.* tengerszintfeletti magasságban a *közönséges orgonafa* (*Syringa vulgaris* L.) egész hegyoldalakat elfoglaló állabokat alkot.

A 342. számú határoszloptól az országos határvonal egyforma jellegű bükk- és más lombfaerdők között zégzugos görbe vonalban a hegygerinczen délnyugati főirányban előre 14·028 *km.*-t halad a 347. számú határoszlopnál eredő Cserovecz patakig. Ez a vonalrész sűrűn meg van jelölve határhalmokkal a közbeneső határoszlopok között,

melyek elseje a 343. számú a Plostina-Moszorului erdő-tisztáson 827 *m.* magasságban áll, a 344. számú határoszlop a Verful-Kokosului nevű 920 *m.* m. csucson jelzi a határt; a Nagy-Predeál 763 *m.* m. csucsán áll a 345. határoszlop, a Meterez nyergét a 346. határoszlop jelzi, honnan aztán délfelé fordulva a 600 *m.* magasan álló 347. határoszloptól kezdve déli, majd délkeleti, keleti s ismét délkeleti irányban 9·1 *km.*-nyi hosszúságban a tisztásokkal tarkázott lomberdők között csörgedező Cserovecz patakon megy le a határ görbe vonalban odáig, hol annak a Bachna patakba való beömlésénél 169 *m.* magasságban a 348. számú kettős határoszlop áll, melytől aztán a neogenkori kőzetek feletti tisztások között folyó Bachna patakon megy az ország határa az 1·26 *km.* távolságban felállított 349. határoszlopig. Innentől kezdve 0·34 *km.* hosszúságban délkelet felé a Bachna patak régi medrén megy a határ az Orsova és Vercserova közötti kőút szélén lévő 350. határoszlopig. Ettől aztán délnyugat felé egyenes irányban keresztül vonul a magyarországi és romániai vasuti töltések érintkezési pontjánál, előbbtől 0·24 *km.* távolságban felállított 351. számú utolsó határoszlopnál a vasuton, s a Duna balpartján 0·08 *km.* távolságban készített 351/a. határhalmon át az orsovai járáshoz tartozó Tuffier község és a romániai Vercserova falu határa mentén, a Vaskapu felett, mintegy 3 *km.*-nyire, a Jókai-féle egykori «Senki szigete» környékén 51 *m.* tengerszintfeletti magasságban egyenesen a Dunába megy, hol Szerbia határáig huzódva, Krassó-Szörény vármegye határával együtt Romániát is elhagyja.

Krassó-Szörény vármegyét a Románia felőli országos határvonal összesen 89·633 *km.* hosszúságban érinti s ebből 60·093 *km.* bükk- és más lombfaerdők mellett,

2·3 km. pedig fenyvesek mellett, tehát összesen 62·393 km. erdők mentén húzódik el, 27·240 km. pedig részben havasi legelők felett, részben kősziklák között érinti a vármegye határát. Tekintélyes rész megy az összes hosszúságból a folyók és patakok medrén is végig s átasett területek is fordulnak elé, ezenfelül nem csekély jelentőségűek a Herkules-fürdő feletti határszéli fenyvesek sem, hol a *jegenyefenyőt* néhány év előtt a zernesti jegenyefenyvesekkel egyidejűleg a *Grapholitha proximana* illetve a *Steganoptycha abiegana Dup.* nevű sodrópille hernyóinak tömeges fellépése veszélyeztette volt mindaddig, a míg a *Botrytis Bassiana Bals.* nevű élősdipenészgomba tömeges megjelenése a lepke bábjainak nagy részét tönkretette s ezáltal a káros rovar további veszedelmes jellegű pusztításainak végett vetett. A Krassó-Szörény vármegye összterületéből 50—60%-ot elfoglaló erdőségeknek határszéli részletei erdészeti és közgazdasági tekintetben egyaránt, egyebek mellett már csak azért is elég nagy fontosságúak, mivel nagyobbára, mint feltétlen erdőtalajon álló erdők, az ország határán a talaj termőképességét védik az elkopárosodás ellen.

A 351/a. határhalomnál a Magyarország és Románia között kötött határegyezmény jelentősége véget ér s azontul az országos határ jellege és erdészeti jelentősége is más irányúvá válik, minek érintése ezen cikk keretén kívül esvén, ennél az utolsó határhalomnál közleményem is befejezéséhez közeledik. Előbb azonban fel kell említenem azt, hogy az 1888. év folyamán Bukovina és Románia között is rendeztetett volt az országos határvonal ugyanolyan módon, miként az nálunk történt, azzal a különbséggel, hogy ott a határoszlopok faragott kőből készültek, nálunk pedig, kivéven a 320. és 331.

számu kettős határoszlopoknak Romániába eső második (bükkfa) példányait és a Királykő sziklaélén lévő 202. számu kőhalmot, meg az 1. számu, Bukovinával és Romániával közös, háromoldalú határkőlobort, mindenütt tölgyfából készült oszlopok jelzik az országos határvonalat. Ezeknek az oszlopoknak Magyarország felé eső része a sorszámom kívül *M. O.*, Románia felőli része pedig *R.* betűvel van megjelölve. Minthogy a faoszlopokat az időjárás viszontagságain kívül a csobányok s más járókelők is meg-megrongáltják, tudtom szerént tervbe van véve, hogy a jelenlegi faoszlopokat nálunk még ez év folyamán öntött vasoszlopokkal fogják kicserélni, a melyeket a határhalmok közepébe betonba fognak beállítani, mint állandóbb jeleit az ország határának.

Összefoglalva az eddig leirtakat, kitűnik, hogy a magyar-román országos határvonal Besztercze-Naszód, Maros-Torda, Csik, Háromszék, Brassó, Fogaras, Szeben, Hunyad és Krassó-Szörény vármegyék szélét összesen 864·687 *km.* hosszúságban érinti, melyből az egyes vármegyékre fanemek, legelők s más mivelési ágak szerént elkülönítve a következő, *km.*-ben kifejezett hosszúság esik.

Vármegye:	fenyves:	bükk- s más lombfa:	legelő stb.:	Összesen.
Besztercze-Naszód	16·647 <i>km.</i>	0·000 <i>km.</i>	7·281 <i>km.</i>	23·928 <i>km</i>
Maros-Torda	0·000 „	0·000 „	1·200 „	1·200 „
Csik	139·529 „	2·600 „	31·758 „	173·887 „
Háromszék	91·420 „	57·210 „	10·385 „	159·015 „
Brassó	11·310 „	17·985 „	51·261 „	80·556 „
Fogaras	16·990 „	3·355 „	90·243 „	110·588 „
Szeben	60·082 „	15·874 „	28·868 „	104·824 „
Hunyad	16·980 „	16·605 „	87·471 „	121·056 „
Krassó-Szörény	2·300 „	60·093 „	27·240 „	89·633 „
Összesen:	355·258 <i>km.</i>	173·622 <i>km.</i>	355·707 <i>km.</i>	864·687 <i>km.</i>

Miként ebből a kimutatásból is kitűnik, a magyar-román országoshatárvonalból 355·258 *km.* fenyvesek mellett, 173·722 *km.* bükk- s más lombfa erdők mellett megy el, tehát közvetlenül 528·980 *km.* hosszú vonalban érintik az erdők az ország határvonalának ezt a részét, s csak 355·707 *km.* vonul el sziklák, belsőségek, havasi legelők s más mívelési ágak mellett; de sok helyen itt is közel érnek az erdők a határszélhez, úgy, hogy ezek tekintetbe vételével kimondhatjuk, hogy a magyar-román országos határvonal 51—2536 *m.* tengerszintfeletti magasságban váltakozva, majdnem $\frac{2}{3}$ részben erdők mellett visz el s így ez a körülmény ugyszólván elsősorban az erdészetet kell, hogy érdekelje.

Csak a legujabb felmérés teljes befejezése után elkészülő pontos térkép fogja tökéletesen megbízható alakját és méreteit előtűntetni az ország határvonalának, addig is azonban a rendelkezésre álló jelenlegi adatok alapján igyekeztem lehetőleg hű képet adni a magyar-román országos határszélről, illetve az itteni határszéli erdőkről. Hogyha ezzel a vázlattal érdekelt szaktársaimat arra buzdíthatnám, hogy saját kerületeik határszéli erdősegeit legalább oly részletességgel ismertetnék, miként azt Fogaras vármegye, illetve a törcsvári járás mentén tetém: célomat elértem, mert akkor e leírásokból az állandósított határszéli erdőket jobban meg fogjuk ismerni, már pedig az erdőkben csak akkor lehetünk otthon, hogyha azokat ismerjük. Az erdésznek pedig az erdőkben, főképp a határszéli erdőkben otthonosan kell éreznie magát, mivel, a mint a sok, Romániába átesett területből s a legujabb felmérés alkalmával tapasztalt egyéb körülményekből is meggyőződhattünk, csak úgy lehet a megállapított magyar-román országos határvonalat minden

kis részletében állandónak tekinteni, hogyha annak épsége felett saját hatáskörükben a magyar erdészek is éber figyelemmel őrködnek, a mi az erdészeti feladatok mellett minden arra illetékes magyar erdésznek hazafias kötelességét is kell, hogy képezze.

Történelmi adatokkal kezdettem e tanulmányt, azzal is fogom befejezni. Nem is említve azt, hogy Nagy Lajos alatt hová terjedt Magyarország határa, de ha csak Mátyás király korára tekintünk is vissza, meggyőződhetünk, hogy Szeben, Hunyad és Krassó-Szörény vármegyék határa mellett az Olt és Duna közének az a része, a mely ma Romániához tartozik, akkor «Szörényi bántság» neve alatt Magyarországnak képezte a kiegészítő részét egészen a XV. század végéig. Azután is több ízben tartozott ide még ez a rész, de végre a szisztovai békekötés alkalmával az 1791. évben Magyarország déli és délkeleti területe a Szent István király korabeli állapotnak megfelelően a mai határok közé szorulván vissza, az egykori Szörényi bántság Törökországba, idővel pedig a jelenlegi Románia területébe olvadt be. Ezért megy el ma az országos határvonal ott, a hol azt a tényleges állapotnak megfelelően a hivatalos adatok alapján jeleztem.

L a p s z e m l e.

Az 1898. évi tölgyfaeladások Szlavóniában. A „Šumarski list“ nevű horvát erdészeti szaklap nyomán a szlavóniai 1898. évi tölgyfaeladásokat illetőleg igen érdekes adatokat közölhetek.

A kinestári, vagyonközségi, továbbá a beruházási-alap részére kihatott szlavóniai tölgyesekben, ugyszintén egyes magánerdők s autonom birtokjogi tölgyerdőkben az 1898. év folyamán árverésre került összesen 5 millió frton felüli értékkel biró tölgyfamennyiség